

Armoede?

Enschede komt (niet) rond

Armoede? Enschede komt (niet) rond

Colofon

Deze notitie is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van GroenLinks Enschede, werkgroep Zorg en Welzijn en met medewerking van deskundigen uit ons netwerk.

Redactie: Tiny Hannink, Michel Linnenbank en Jacqueline Plass

Informatie

Voor informatie m.b.t. GroenLinks Enschede:
www.groenlinks-enschede.nl

Samenvatting

Het aantal huishoudens die moeten rondkomen van een minimuminkomen stijgt, terwijl het met de Nederlandse economie zeer goed gaat. Voor GroenLinks Enschede is deze tegenstelling aanleiding geweest om het armoedebeleid in Enschede te onderzoeken en waar mogelijk aanbevelingen te geven voor effectieve vormen van armoedebestrijding.

Er zijn verschillende oorzaken van armoede, waaronder werkloosheid, echtscheiding en ziekte. Armoede heeft gevolgen voor het individu, het gezin en de samenleving als geheel. Het lange tijd leven in armoede gaat vaak gepaard met een verslechtering van de gezondheid.

Vergeleken met huishoudens in andere middelgrote steden, hebben Enschedese huishoudens een laag gemiddeld besteedbaar inkomen. De gemeente Enschede scoort bovengemiddeld wat armoede betreft: maar liefst 14,5% van de huishoudens leeft op of onder het bestaansminimum.

Het gemeentelijke armoedebeleid is er voornamelijk op gericht om mensen (weer) aan het werk te krijgen. Voor degenen voor wie dit niet mogelijk is, is er het sociale vangnet van bijstandsvoorzieningen. Ondanks de beschikbaarheid van deze voorzieningen zijn er mensen die een beroep moeten doen op particuliere initiatieven van armoedebestrijding.

Overeenkomstig met het gemeentelijk armoedebeleid vinden ook wij van GroenLinks Enschede dat werk de beste manier is om uit de armoede te komen. Eerst werken met behoud van uitkering kan dan een goed middel zijn, maar hier moet wel wat tegenover staan: een arbeidscontract.

Aangezien dit niet voor iedereen (op korte termijn) mogelijk is, moeten de voorzieningen, voor ieder die het nodig heeft en er recht op heeft, goed bereikbaar zijn. Adequate en laagdrempelige voorlichting is hierbij ontzettend belangrijk, zodat de mensen waar de gemeentelijke instanties minder zicht op hebben (niet-uitkeringsgerechtigden) ook worden bereikt. Bij de Voedselbank Enschede bijvoorbeeld, zou er iemand van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO) aanwezig kunnen zijn om vragen te beantwoorden en zo nodig een afspraak te maken bij de juiste instanties. Zo kan de gemeente tegelijkertijd inzicht krijgen in de problemen van mensen die afhankelijk zijn van de Voedselbank Enschede.

Laagdrempelige voorlichting kan ook middels een spreekuur in de wijk: bijvoorbeeld in een buurthuis waar iedere wijkbewoner gemakkelijk met vragen en opmerkingen terecht kan.

Steeds meer jongeren worden geconfronteerd met problematische schulden. Meer voorlichting over financiën en sneller doorverwijzen naar de schuldhulpverlening zou op zijn plaats zijn. Jongeren met problemen kunnen deze beter overwinnen wanneer ze begeleid worden door een "Buddy".

Instanties moeten beter bereikbaar, formulieren begrijpelijker en beslissingen over toe- en afwijzing helder zijn. De verschillende organisaties en instanties, zoals woningbouw, DMO, Stadsbank, Maatschappelijk werk en dergelijke moeten goed op elkaar afgestemd zijn, zodat een persoon snel en doelmatig kan worden geholpen, zonder van loket naar loket te worden verwezen.

De gemeente heeft een zorgplicht. In sommige gevallen zal de hulpverlening praktischer moeten, omdat het – zeker als men geldzorgen heeft – niet iedereen lukt om de juiste wegen te vinden en onder alle omstandigheden zelfredzaam te zijn.

Inhoudsopgave

Bladzijde

1. Inleiding	7
2. Wat is Armoede?	8
2.1. De oorzaken van armoede.....	9
2.2. De gevolgen van armoede.....	10
2.3. Groepen die armoede ervaren.....	12
2.4. Groepen die risico lopen	12
3. GroenLinks en Armoede	13
4. Armoede in Enschede.....	14
4.1. Inkomens in Enschede op achterstand.....	14
4.2. Besteedbaar inkomen van huishoudens in Enschede is laag	14
4.3. Grote verschillen in inkomens tussen wijken en buurten.....	15
5. Bestrijding van armoede in Enschede.....	16
5.1. Gemeentelijk armoedebeleid	16
5.2. Stadsbank Oost Nederland.....	17
5.3. Particuliere armoedebestrijding	17
6. Aanbevelingen.....	19
6.1. Werk is de beste manier om uit de armoede te komen	19
6.2. Gemeentelijke kwijtschelding.....	19
6.3. Bijzondere bijstand.....	20
6.4. Informatie	20
6.5. Voedselbank Enschede	20
6.6. Jongeren	21
6.7. Algemeen	21
Literatuurlijst	22
Bijlagen.....	23
Bijlage I Belangen Enschedese Uitkeringsgerechtigden.....	23
Bijlage II Diaconie.....	24
Bijlage III Stadsbank Oost Nederland.....	25
Bijlage IV Verslag bezoek Voedselbank dd 23 maart 2007	27

1. Inleiding

De Nederlandse economie draait op volle toeren. Daar zouden we allemaal van moeten profiteren. Volgens een recent onderzoek van Eurostat behoren we dan ook tot de rijkste burgers van Europa. Maar gaat het wel zo goed met de Nederlandse burgers? Steeds meer mensen kunnen niet rondkomen met het inkomen dat ze ontvangen en steeds meer mensen leven op of onder de armoedegrens. Er worden voedselbanken opgericht, ook in Enschede.

Uit recente berekeningen van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) blijkt zelfs dat een bijstandsuitkering of een AOW-uitkering alleen niet voldoende is om rond te komen. Voor minima is het dus heel belangrijk om gebruik te maken van alle landelijke regelingen van inkomensondersteuning. In veel gevallen moeten deze huishoudens ook een beroep doen op de gemeentelijke regelingen om rond te komen.

De armoede neemt dus toe. Wij van GroenLinks Enschede vinden dit zeer triest. Uitgangspunt van GroenLinks is juist om de verschillen tussen arm en rijk te verkleinen, want armoede kan ernstige gevolgen hebben: van sociale uitsluiting tot allerlei gezondheidsklachten. De meest kwetsbare groep is de jeugd. Kinderen en jongeren die in armoede opgroeien hebben veelal minder ontwikkelingsmogelijkheden. De aanpak van armoede is niet alleen belangrijk voor het individu, maar zeker ook essentieel voor de leefbaarheid van onze samenleving. Armoedebestrijding staat tegenwoordig dan ook hoog op de politieke agenda.

De werkgroep Zorg en Welzijn van GroenLinks Enschede heeft zich het afgelopen jaar verdiept in de armoedeproblematiek in onze stad. GroenLinks Enschede wil met deze nota in de eerste plaats aandacht vragen voor de armoedeproblematiek in Enschede. In de tweede plaats hopen we een bijdrage te leveren om de armoedebestrijding te verbeteren.

De vragen die wij ons stelden waren:

- *(Waar) komt armoede in Enschede voor?*
- *Wat wordt er gedaan om armoede te bestrijden en voorkomen?*
- *Welke maatregelen zijn nodig om de armoedeproblematiek beter aan te pakken.*

We beginnen deze nota met het begrip armoede. In hoofdstuk 2 komen verschillende vragen aan de orde. Wanneer is er sprake van armoede? Waardoor wordt armoede veroorzaakt? Welke gevolgen kan het hebben? Welke groepen zijn het meest kwetsbaar?

De visie van GroenLinks over de huidige armoedebestrijding wordt beschreven in hoofdstuk 3. Met een achttal voorstellen proberen we het landelijke armoedebeleid eerlijker en gericht te maken.

In hoofdstuk 4 onderzoeken we de situatie in Enschede. De inkomens van de Enschedese huishoudens worden vergeleken met die van andere steden en met het landelijk gemiddelde. Daarnaast worden de verschillen tussen de Enschedese wijken onderling bekeken. Vervolgens onderzoeken we in hoofdstuk 5 welk armoedebeleid onze gemeente voert en welke particuliere initiatieven ter bestrijding van armoede er zijn. Leden van de werkgroep Zorg en Welzijn zijn bij de Stadsbank Oost Nederland geweest. Ook hebben zij medewerkers van de Voedselbank Enschede en de Stichting Bundeling Enschedese Uitkeringsgerechtigden geïnterviewd. In hoofdstuk 6 tenslotte, geven we een aantal aanbevelingen voor de aanpak van de armoedeproblematiek in Enschede.

2. Wat is Armoede?

Wat is armoede? Armoede is een breed begrip. Wanneer zijn mensen arm? Zijn mensen in Nederland en Enschede wel arm? Armoede is op verschillende manieren te definiëren.

Volgens de Van Dale betekent armoede “een blijvend gebrek aan de eerste levensbehoefte”. Over de armoedegrens wordt in de Van Dale gezegd: “het minimale bedrag dat iemand als inkomen moet hebben om normaal te kunnen leven”.

In de armoedemonitor van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) wordt voor armoede de volgende definitie gehanteerd:

- De *lage-inkomensgrens*. Deze is gebaseerd op het inkomen dat in koopkracht vergelijkbaar is met het bijstandsniveau van een éénpersoonshuishouden in 1979. De lage-inkomensgrens is het meest geschikt voor vergelijkingen in de loop der tijd tussen huishoudens.
- De *beleidsmatige grens*. Deze is gelijk aan 105% van de normen geldend in de Algemene bijstand, de Algemene kinderbijslag en bij 65-plussers de AOW. Dit is een grens om doelgroepen van het overheidsbeleid te bepalen. Omdat de normen in de bijstand en de AOW niet altijd precies de inflatie volgen, is de beleidsmatige grens minder goed bruikbaar voor vergelijkingen in de tijd.

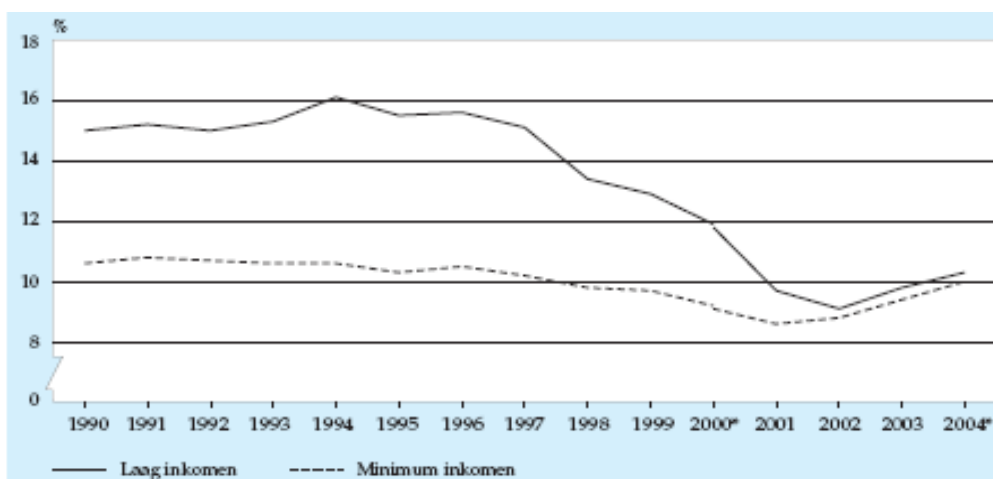
Armoede is niet alleen gerelateerd aan het inkomen van een persoon. Het tekort aan sociale en culturele waarden en materialen kan leiden tot armoede. Armoede heeft vele gezichten en kan op verschillende manieren worden ervaren.

In deze nota wordt de volgende definitie gebruikt:

Armoede is het hebben van een laag inkomen (beleidsgrens) en een langdurige afhankelijkheid daarvan, waardoor er een tekort bestaat aan zaken die noodzakelijk zijn om een aanvaardbaar levenspatroon te hebben en waardoor uitsluiting voorkomen wordt.

In 2002 komt er een omslag in de afname van huishoudens die een minimum- of laag inkomen hebben. Door de verandering in de conjunctuur stijgt het percentage sinds 1994 weer. In 2004 zijn er 40.000 meer huishoudens die het minimuminkomen ontvangen ten opzichte van 2003. Het verschil tussen de lage inkomens en het minimuminkomen is in de afgelopen jaren steeds minder geworden. In 2004 waren er 618.000 huishoudens met een laag inkomen, oftewel meer dan 9% van de Nederlandse huishoudens.¹

Figuur 2.1: Huishoudens met een laag inkomen en minimum inkomen, 1990-2004

* De Inkomensstatistiek is gerevisieerd. Hierdoor zijn de cijfers uit de reeks 1990-2000 niet geheel vergelijkbaar met die uit de reeks 2000-2004.

Bron: CBS (Inkomensstatistiek).

¹ Otten, F (red.) e.a. Armoedeberichten 2006. CBS en SCP, OTB bv. Den Haag

In Nederland is de armoede per provincie erg verschillend. De provincie Overijssel komt in de middenmoot uit. Toch zijn er binnen de provincie gemeentes die erg hoog scoren op het gebied van armoede, waaronder Enschede.

Figuur 2.2: Huishoudens met een laag inkomen en sociaal minimum uitgewerkt naar provincies

Provincies	% Huishoudens met inkomen tot 101% lage inkomensgrens	% Huishoudens met inkomen tot 105% lage inkomensgrens	% Huishoudens rond sociaal minimum
Groningen	11,4%	13,8%	9,0%
Friesland	9,9%	12,0%	7,7%
Drenthe	8,8%	11,9%	7,2%
Overijssel	9,2%	11,4%	6,9%
Flevoland	9,0%	10,9%	6,8%
Gelderland	9,5%	11,5%	7,8%
Utrecht	7,6%	9,3%	6,1%
Noord-Holland	11,2%	13,1%	9,3%
Zuid-Holland	10,6%	12,9%	8,9%
Zeeland	8,2%	10,7%	6,3%
Noord-Brabant	8,7%	10,7%	7,3%
Limburg	10,0%	12,3%	8,3%

Bron: CBS

In de bovenstaande tabel is zichtbaar hoe de armoede verdeeld is over Nederland. Het is verontrustend dat in de afgelopen jaren het percentage van armoede stijgt. Nederland is een land van veel welvaart, toch is er sprake van armoede. In het volgende hoofdstuk wordt er gekeken naar de oorzaken en gevolgen van de armoede in Nederland.

2.1. De oorzaken van armoede

In de loop der jaren is veel onderzoek gedaan naar de oorzaken van armoede. Er zijn verschillende factoren die de kans op armoede vergroten. In de publicatie "armoedemonitor 2005" van het SCP en CBS worden verschillende oorzaken genoemd. Het inkomen is één van de belangrijkste indicatoren die de kans op armoede kan weergeven. Hoe lager het inkomen, hoe groter de kans is op armoede. Naast het inkomen is het van belang om rekening te houden met de samenstelling van het huishouden en de maatschappelijke omstandigheden.

Huishoudens

Een belangrijke factor die van invloed is op armoede is het huishouden. De kwetsbaarheid van een huishouden is onder andere afhankelijk van de leeftijd van het hoofd van het huishouden. Jongeren zijn gemiddeld vaker werkloos. Daarnaast hebben jongeren vaak nog niet de overstap gemaakt naar het werklevens.

Ook de samenstelling van een huishouden is van invloed op de kans op armoede. In een éénoudergezin is de vrouw vaak de kostwinner. Naast het verzorgen van inkomsten is de vrouw ook verantwoordelijk voor de opvoeding. De vrouw heeft hierdoor gemiddeld genomen minder uren betaald werk dan een man of heeft helemaal geen betaald werk. Het inkomen van de vrouw blijft vaak achter bij de man. Éénoudergezinnen met een vrouw aan het hoofd hebben gemiddeld een grotere kans op armoede. Als een huishouden uit meerdere personen bestaat wordt de kans op armoede groter. De kans wordt nog groter naarmate er meer kinderen zijn. De kans wordt weer kleiner naarmate er meer mensen binnen het huishouden voor inkomsten zorgen. Het opleidingsniveau is mede van invloed op de inkomsten van een huishouden. Hoe lager het opleidingsniveau hoe groter de kans op armoede.

De verschillende factoren binnen het huishouden staan niet los van elkaar, maar zijn sterk met elkaar verbonden. De verschillende factoren werken versterkend op elkaar. Naarmate een huishouden last heeft van meerdere factoren zal de kans op armoede groter worden.

In figuur 2.3 staan de inkomens volgens de definitie gekoppeld aan het huishouden.

Figuur 2.3: Lage-inkomensgrens en beleidsmatige grens voor verschillende typen huishoudens, 2004

	alleenstaand < 65 jaar	(echt)paar < 65 jaar			Eenoudergezin		65-plussers	
		zonder kinderen	een kind	twee kinderen	een kind	twee kinderen	alleenstaand	(echt)paar
x 1000 euro								
armoedegrens ^a								
lage-inkomensgrens	10,3	14,2	17,2	19,3	13,5	15,4	10,3	14,2
beleidsmatige grens ^b	9,9	13,9	15,5	16,5	14,4	15,3	10,6	14,7

a Besteedbaar jaarinkomen, kinderbijslag voor kind van 6 tot 11 jaar.

b 105% van het sociaal minimum.

Bron: SZW (CBS-bewerking)

Maatschappelijke omstandigheden

In onze maatschappij is er steeds meer sprake van individualisering. Daarnaast is er sprake van vergrijzing. Deze twee processen vergroten de kans op algemene armoede. De individualisering heeft bijgedragen aan de toename van éénoudergezinnen. Éénoudergezinnen en ouderen hebben een vergroot risico op armoede.

De economische conjunctuur heeft een grote invloed op de algemene armoede; in een laagconjunctuur zal de kans op armoede toenemen. Laagopgeleiden maken tijdens een laagconjunctuur minder kans op een baan of hebben een grotere kans om hun baan te verliezen. Dat kan leiden tot inkomstenverlies.

Het overheidsbeleid is mede van invloed op de kans op armoede. De overheid kan met beleid (bedoeld of onbedoeld) de kans op armoede vergroten of verkleinen. Het gaat hierbij om sociale zekerheden en inkomstenverdeling.

2.2. De gevolgen van armoede

De gevolgen van armoede hebben betrekking op het individu, het gezin en de samenleving. Armoede kan leiden tot sociale uitsluiting maar ook tot psychische en/of lichamelijke gezondheidsklachten. Hieronder staat een opsomming van gevolgen per individu, gezin en voor de samenleving.²

Individu

- Elke dag weer opnieuw gedwongen worden keuzes te maken uit datgene wat noodzakelijk is.
- Minder kansen en mogelijkheden om jezelf te ontplooien.
- Geen keuzevrijheid hebben om het leven in te vullen zoals je wilt.
- Geen waardering als mens meer ontvangen. Je wordt behandeld als een geval.
- Je een heleboel dingen niet kunnen veroorloven die voor anderen heel normaal zijn.
- Ten aanzien van de dagelijkse levensbehoeften: onvoldoende geld hebben voor de dagelijkse warme maaltijd, om het huis goed te verwarmen en om regelmatig nieuwe kleren te kopen.

Gezin

- De portemonnee regeert: óók bij gezondheid, sociaal welzijn, opvoeding en ontwikkeling van kinderen heeft een nauwelijks gevulde portemonnee beperkende en nadelige effecten.
- Leven in armoede betekent dat je je kinderen dingen moet ontfagen, die in het algemene Nederlandse levenspatroon normaal zijn.
- Uitsluiting. Niet meetellen, soms van generatie op generatie.
- Ten aanzien van de dagelijkse levensbehoeften: onvoldoende geld voor de dagelijkse warme maaltijd, om het huis goed te verwarmen en om regelmatig nieuwe kleren voor de kinderen kopen.
- Jarenlang niet op vakantie kunnen gaan, omdat met het vakantiegeld andere (financiële) problemen worden opgelost.

² Graaf, Karlijn van der. *Armoede heeft een gezicht (2006) Provincie Limburg, Maastricht*

Samenleving

- Niet mee kunnen/mogen doen aan activiteiten in de samenleving.
- Minder mobiel zijn om op bezoek te gaan/uit te gaan; steeds maar weer moeten uitleggen, waarom iets niet gaat.
- Geïsoleerd raken ten opzichte van de samenleving; deelname aan activiteiten kost altijd geld.

Armoede en Gezondheid

Voor mensen die moeten leven van het minimuminkomen is het moeilijk om gezonde voeding te kopen. Mensen met een laag inkomen hebben een ongunstiger gezondheidsprofiel ten opzichte van mensen met een gemiddeld of hoog inkomen. Langdurige periode van armoede gaat vaak gepaard met een verslechtering van de gezondheid. Subjectief wordt het ook ervaren dat de gezondheid minder is/wordt naarmate men meer in armoede leeft. Mensen met een laag inkomen hebben een lagere levensverwachting en zijn aantoonbaar ongezonder dan mensen met een hoog inkomen. De oorzaak ligt aan de leefomstandigheden van deze mensen.³

Figuur 2.4: relatie armoede en gezondheid:

	Lage SES	hoge SES	
Geboortegewicht	3190	3424	gemiddeld in grammen
Lichaamslengte	175	180	gemiddeld in cm (volwassen man)
Chronische aandoeningen	46	29	aantal per 100 personen
Ernstige beperkingen	19%	6 %	personen en meer dan 1 beperking
Arbeidsongeschiktheid	18%	3 %	van de beroepsbevolking
Psychosociale klachten	8,4%	5,2 %	van de beroepsbevolking
Obesitas (vetzucht)	14,2%	4,5 %	van de beroepsbevolking

SES: sociaal economische status

Bron: *Armoede heeft een gezicht* (2006)

Kinderen die geboren worden in een gezin met een lage sociaal economische status (SES), zijn gemiddeld genomen minder gezond. Armoede heeft voor kinderen grote gevolgen. Op basisscholen heeft 6,2% van de kinderen gezondheidsrisico door gebrek aan geld.⁴ Het zonder ontbijt naar school gaan, geen geschikte kleding, geen geld voor lidmaatschap van een sportvereniging dragen bij aan deze gezondheidsrisico's.

In de onderstaande tabel is de relatie te zien tussen levensverwachting en de SES.

Figuur 2.5: Levensverwachting

	Lage SES	hoge SES	Verskil
Vrouwen			
Levensverwachting	79,5	82,1	-3
Zonder beperkingen	64,7	73,3	-9
In goed ervaren gezondheid	54,2	68,2	-14
Mannen			
Levensverwachting	73,1	78,0	-5
Zonder beperkingen	63,8	73,7	-10
In goed ervaren gezondheid	52,9	68,7	-16

Bron: *Armoede heeft een gezicht* (2006)

Armoede vergroot niet alleen de kans op lichamelijke, maar ook op psychische klachten. Andersom kunnen psychische klachten bijdragen aan het ontstaan van armoede. Als de ziekte op jonge leeftijd ontstaat, kan vaak geen werk gevonden en/of behouden worden op het niveau van de opleiding.

³ Graaf, Karlijn van der. *Armoede heeft een gezicht* (2006) Provincie Limburg, Maastricht

⁴ Rots-de Vries, MC & HT Kroesbergen, *Bedreiging van de gezondheid van kinderen door armoede: beleid en interventie*, (2002) TSG,

2.3. Groepen die armoede ervaren

Illegale inwoners. Zij hebben geen regulier inkomen of recht op enige vorm van bijstand. Zij zijn afhankelijk van inkomsten uit het grijze circuit en van giften. Wel komen zij in aanmerking voor voedsel van de voedselbank.

Asielzoekers die nog in een (vervolg)procedure zitten. Afhankelijk van de situatie ontvangen zij wel of geen uitkering van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA). Wanneer asielzoekers geen recht op uitkering hebben, maar wel kinderen dan krijgen zij van de gemeente Enschede maandelijks €210,- per kind. Zij zijn verder afhankelijk van inkomsten uit het grijze circuit en van giften. Wel komen zij in aanmerking voor voedsel van de Voedselbank.

Mensen met schulden. Zij zijn te verdelen in verschillende groepen. Ten eerste de mensen met een budgetbeheerrekening van de Stadsbank; zij ontvangen wekelijks leefgeld, alle vaste lasten worden door de Stadsbank betaald. Ten tweede de groep die in zee is gegaan met een commercieel schuldhulpbureau; naast de aflossing komen daar ook de kosten voor de diensten van het bureau bij. Niet altijd hebben de mensen dan goed zicht op hoe ze ervoor staan. Ten derde de mensen met een goed inkomen die (onverantwoord) veel financiële verplichtingen zijn aangegaan. Ten vierde de groep mensen met een laag inkomen, die (nog) geen cliënt zijn bij de stadsbank.

Mensen die **langdurig in de bijstand** zitten. Als er grote aankopen gedaan moeten worden is “de rek eruit”. Sparen van de bijstand is moeilijk en er is na jaren geen reserve meer. Het aangaan van een lening (voor een noodzakelijke aankoop of onverwachte kostenpost) betekent – ook wanneer je de lening bij de stadsbank neemt – een verhoging van de maandelijkse lasten. Het Nibud heeft berekend dat de bijstandsuitkering onvoldoende is om rond te komen. Bijstandsgerechtigden kunnen alleen rondkomen met hun uitkering wanneer zij gebruik maken van alle landelijke en gemeentelijke regelingen voor inkomensondersteuning.

Mensen met **alleen een AOW- of WIA-uitkering** (AOW: Algemene Ouderen Wet, WIA: Wet Inkomen en Arbeid voorheen WAO: Wet ArbeidOngeschiktheid). Als daarbij nog hogere ziektekosten komen, hebben zij het extra moeilijk. Ook voor de AOW-ers heeft het Nibud berekend dat deze groep mensen alleen kan rondkomen als zij een beroep doen op alle mogelijke inkomensondersteuning.

Chronisch zieken. Als er psychiatrische problemen zijn, lopen de mensen extra risico. Echter, niet alle psychiatrische patiënten hebben financiële problemen.

2.4. Groepen die risico lopen

In het algemeen zijn dit de mensen met een **laag inkomen of een uitkering**. Zij moeten erg gedisciplineerd met hun geld omgaan. Als er eenmaal een achterstand is bij huur, gas en elektriciteit of ziektekostenverzekering, is dit bijna niet meer in te lopen.

Verder **mensen bij wie de gezinssituatie verandert**, bijvoorbeeld samenwonen, scheiding, gezinsuitbreiding en ziekte.

Jongeren hebben vaak een laag inkomen, maar wel een hoog bestedingsgedrag. Vooral mobiele telefoonabonnementen zijn een valkuil voor hen.

Mensen wiens inkomen in korte tijd sterk is gedaald, bijvoorbeeld door werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of faillissement.

Maar ook **mensen, die na een uitkeringssituatie een laagbetaalde baan aanvaarden**, hierdoor hebben zij geen recht meer op bepaalde tegemoetkomingen. Dit wordt armoedeval genoemd.

Mensen met een **verslaving**, zoals gokken, alcohol en drugs.

3. GroenLinks en Armoede

GroenLinks wil de verschillen tussen arm en rijk verkleinen. In het verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamerverkiezingen stelt GroenLinks daarom voor om het sociaal minimum te verhogen, zodat mensen met een bijstandsuitkering of alleen een AOW-uitkering er minstens honderd euro per maand op vooruit gaan. Daarnaast vindt GroenLinks het belangrijk dat het aantrekkelijker wordt om vanuit een uitkering te gaan werken.

Tijdens de kabinetten Balkenende zijn de verschillen tussen arm en rijk toegenomen en is de armoede gegroeid: bijna 700.000 huishoudens moeten rondkomen van een inkomen op of rond het minimum en maar liefst 430.000 kinderen groeien op in armoede. Éénderde van de gezinnen met een laag inkomen heeft schulden. Tegelijkertijd is het aantal miljonairs in Nederland gegroeid naar meer dan honderdduizend. De armoede is een rechtstreeks gevolg van het beleid van de kabinetten Balkenende. Door de bevrozing van de uitkeringen, de hogere huren en lagere huurtoeslag, de nieuwe zorgverzekering en de bezuinigingen op de bijzondere bijstand hebben de mensen op of rond het minimum keer op keer moeten inleveren.

Armoede treft vrouwen vaker en harder dan mannen. Meer dan 95% van de alleenstaande ouders in de bijstand is vrouw. Vrouwen besteden nog twee keer zoveel tijd aan onbetaalde arbeid als mannen. De arbeidsparticipatie van vrouwen blijft laag, zeker vergeleken met de ons omringende landen. Slechts twee op de vijf vrouwen in Nederland is economisch zelfstandig. Onder meer door het invoeren van gratis kinderopvang en meer mogelijkheden voor scholing en deeltijdwerk, stimuleert GroenLinks dat vrouwen via een betaalde baan uit de armoede komen.

Het huidige kabinet doet te weinig tegen de armoede. En de begroting 2008 bevat slecht nieuws voor mensen die chronisch ziek zijn of gebruik maken van (langdurige) zorg. Naar aanleiding van de algemene beschouwingen van dit jaar lanceert GroenLinks een plan tegen armoede met acht voorstellen. Wij willen dat mensen met de smalste beurs, chronisch zieken, gehandicapten en kwetsbare ouderen in 2008 een beter jaar tegemoet gaan dan het kabinet nu belooft. Dat kan door eerlijk delen en gericht armoedebeleid.

Dat begint met een ruimere huurtoeslag en het voorkomen van bezuinigingen op de zorg die de meest kwetsbaren zullen treffen. GroenLinks wenst daarom geen aantasting van de ondersteunende begeleiding voor mensen met een lichamelijke handicap en keert zich tegen de algemene korting op de verpleeg- en verzorgingshuizen. Dat geldt ook voor de harde ingreep in de fiscale regeling voor ziektekosten (regeling buitengewone uitgaven). Wellicht kan de bestaande fiscale regeling voor chronisch zieken beter en doeltreffender. Dat is prima, maar daar past geen bezuiniging bij. Armoede kan verder het beste bestreden worden door mensen die te weinig belasting betalen toch te laten profiteren van fiscale (heffings)kortingen. Dat mag nu niet, GroenLinks wil dat wél.

Bovenstaande pakket van 1350 miljoen euro wordt solidair gefinancierd, o.a. door een toptarief van 60% voor de rijkste Nederlanders. Dat is ook welkom in de strijd tegen zelfverrijking. Daarnaast gaan we door met het inkomensafhankelijk maken van de kinderbijslag. Dat bespaart geld en biedt tevens ruimte voor meer armslag voor ouders met kinderen op het minimum. In 2008 worden de lasten voor de mensen gemiddeld verhoogd, terwijl de bedrijven worden ontzien. Dat is raar want onder Balkenende I, II en III waren de bedrijven ook al de winnaar. Met een bescheiden verhoging van de winstbelasting (eerder door Zalm fors verlaagd) trekken we dit recht. Het verplichte eigen risico gaat niet door.

GroenLinks wil de verschillen tussen arm en rijk verkleinen. Naast landelijke voorstellen, wil GroenLinks de problematiek rond armoede op lokaal niveau aanpakken. Daar gaan we in hoofdstuk 6 verder op in.

4. Armoede in Enschede

Enschede heeft een geschiedenis van armoede. Jarenlang was het een artikel 12 gemeente.⁵ Niet alleen de gemeente, ook haar inwoners kennen een laag inkomensniveau. Bij de teloorgang van de textielindustrie kwamen veel ongeschoolde werknemers op straat te staan. Voor velen was het niet mogelijk om weer werk te krijgen en zij kwamen uiteindelijk in de bijstand. Dat lot was ook beschoren aan alleenstaande vrouwen met kinderen. Geen of een onvoltooide opleiding, daarnaast de zorg voor de kinderen, maakte het bijzonder moeilijk aan de slag te komen en financieel zelfstandig te worden.

4.1. Inkomens in Enschede op achterstand

Het besteedbaar inkomen in Enschede bevindt zich op een laag niveau. Het blijft achter bij Almelo en Hengelo en het gemiddelde van de steden uit het Grootstedenbeleid. Het inkomen van de Enschedese huishoudens blijkt zelfs het laagste in deze groep.

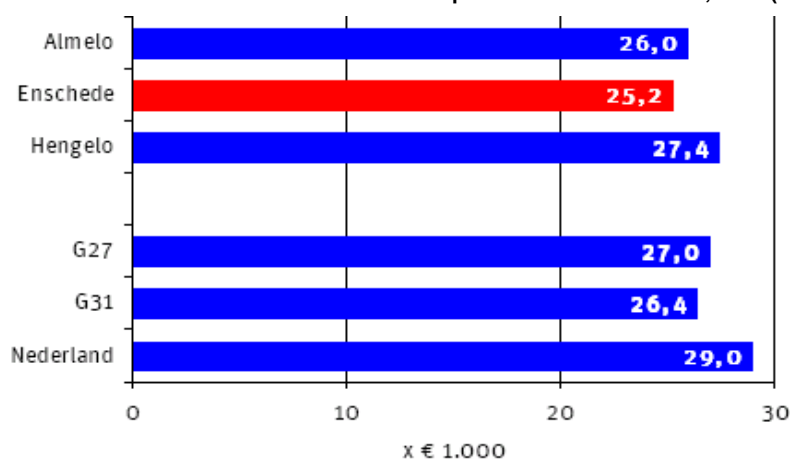
Enschede bevindt zich, zowel wat betreft inwoners die een inkomen hebben als zelfstandige of uit loondienst, als wat betreft inwoners die een uitkering hebben, in de achterhoede. Dit betekent een oververtegenwoordiging van de lagere inkomensgroepen, vergeleken met Nederland als geheel, terwijl de hogere inkomensklasse ondervertegenwoordigd is.

Paren zonder kinderen hebben het meest te besteden, ongeveer 16% meer dan het gemiddelde Enschedese huishouden. Éénoudergezinnen staan er het slechtst voor. Deze verschillen zijn, vergeleken met 2003, toegenomen.

4.2. Besteedbaar inkomen van huishoudens in Enschede is laag

Vergeleken met andere grotere steden is het besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens (exclusief studenten) in Enschede laag. Terwijl het gemiddeld inkomen per huishouden in de steden van de G27⁶ €27.000 is, blijft Enschede steken op €25.200, ongeveer €1.800 minder. Dit is gelijk aan het inkomen in Amsterdam. In Rotterdam, Groningen, Leeuwarden en Heerlen is het inkomen lager dan in Enschede. Het landelijk gemiddelde van €29.000 wordt door vrijwel geen grote stad gehaald. Alleen in Amersfoort is het besteedbaar inkomen per particulier huishouden met €30.500 hoger dan het landelijk gemiddelde.

Figuur 4.1: Gemiddeld besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens, 2004 (X €1.000,-)

Bron: CBS, Regionale inkomensverdeling 2004

NB: In G27, G31 geen gegevens verwerkt van Tilburg (niet beschikbaar)

⁵ Een gemeente met de artikel 12 status is niet meer in staat om zelfstandig te voldoen aan haar financiële verplichtingen en ontvangt daarom een aanvullende uitkering van het Rijk.

⁶ G27-steden: Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Arnhem, Breda, Deventer, Dordrecht, Eindhoven, Emmen, Enschede, Groningen, Haarlem, Heerlen, Helmond, Hengelo, 's-Hertogenbosch, Leeuwarden, Leiden, Lelystad, Maastricht, Nijmegen, Schiedam, Sittard-Geleen, Tilburg, Venlo, Zaanstad, Zwolle.
G31-steden zijn deze steden met Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

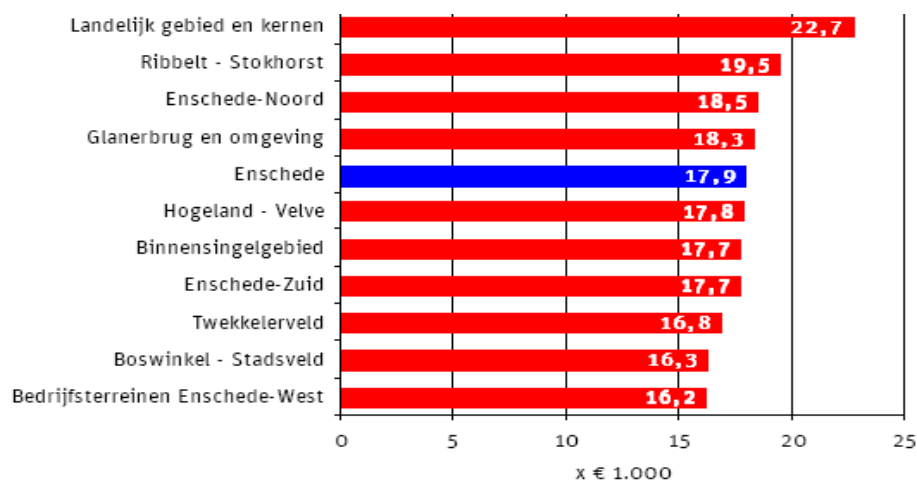
4.3. Grote verschillen in inkomens tussen wijken en buurten

De verschillende wijken in Enschede kunnen met elkaar vergeleken worden. Boswinkel/Stadsveld blijkt in 2004, met een gemiddelde van €16.300, het laagste koopkrachtinkomen te hebben (Intussen is er in Stadsveld veel nieuw gebouwd) Tweckelerveld komt er iets gunstiger uit. De hoogste inkomens zijn te vinden in het landelijk gebied en de kernen en in Ribbelt-Stokhorst.

De grootste verschillen zitten echter niet in de wijken, maar in de (kleine) buurten. Binnen een wijk kan een buurt er positief of negatief uitspringen.

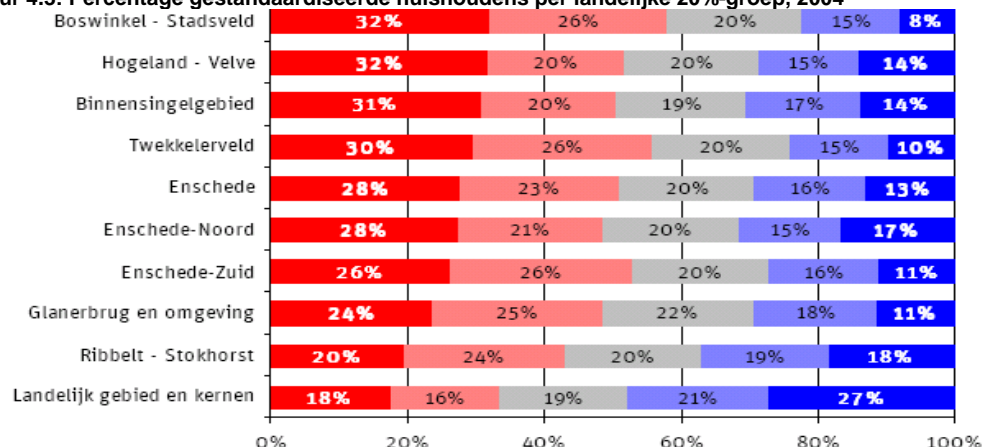
In Dolphia behoort 58% van de huishoudens tot de laagste categorie huishoudeninkomens en in Pathmos en Cromhoffsbleek-Kotman 45 %. De buurt 't Stokhorst kent het hoogste percentage huishoudens dat in de hoogste categorie huishoudeninkomens valt (57%). Ook in de buurten Bolhaar (41%) en Wooldrik (35%) zijn veel huishoudens in de hoogste inkomenscategorie te vinden.⁷

Figuur 4.2: Gestandaardiseerd inkomen van huishoudens per wijk, 2004 (X €1.000,-)

Bron: CBS, Regionale inkomensverdeling 2004

Figuur 4.3: Percentage gestandaardiseerde huishoudens per landelijke 20%-groep, 2004

Bron: CBS, Regionale inkomensverdeling 2004

Vergeleken met huishoudens in andere middelgrote steden, hebben Enschedese huishoudens een laag gemiddeld besteedbaar inkomen. De gemeente Enschede scoort bovengemiddeld wat armoede betreft: maar liefst 14,5% van de huishoudens leeft op of onder het bestaansminimum.

⁷ I&O research. "Inkomens in Enschede 2004. Enschede in de achterhoede". I&O research. http://cms3.enschede.nl/webs/enschedeincijfers/archief_documenten/00002/Factsheet_inkomens_2004.pdf/

5. Bestrijding van armoede in Enschede

Sinds 1 januari 2004 is de Algemene Bijstandswet vervangen door de Wet Werk en Bijstand. De gemeenten voeren deze wet uit. Doelen van de Wet Werk en Bijstand zijn in de eerste plaats ondersteuning bij het zoeken naar en vinden van betaald werk en in de tweede plaats verlening van financiële bijstand in de vorm van een algemene bijstandsuitkering.

5.1. Gemeentelijk armoedebeleid

Aansluitend op de bijstandswet is ook het Enschedese gemeentelijke bijstandsbeleid er in eerste instantie op gericht om zoveel mogelijk mensen aan het werk te krijgen. Burgers die recht hebben op een algemene bijstandsuitkering hebben de plicht om er alles aan te doen om aan het werk te komen. De gemeente probeert op verschillende manieren hierbij te helpen.

Bijstandsgerechtigden worden verplicht om algemeen geaccepteerd werk te aanvaarden, werkervaring op te doen of een opleiding te volgen. Het starten van een eigen bedrijf vanuit een uitkering zal actief door de gemeente worden ondersteund. Ook moet het makkelijker worden voor mantelzorgers en alleenstaande ouders om vanuit een bijstandssituatie door te stromen naar een reguliere baan. Voor mensen met zware (mantel)zorgtaken moet het mogelijk worden om een ontheffing van sollicitatieplicht te krijgen.

Sinds 2005 werkt de gemeente met een intensief reïntegratietraject, eerst onder de naam "WorkFirst" en later "WorkStep". Tijdens 36-urige "werk"weken worden bijstandsgerechtigden begeleid naar een betaalde baan. De gemeente wil de doelgroep voor dit project verruimen. Daarnaast worden de zogenaamde terugkeer- en participatiebanen ingevoerd. Moeilijk tot zeer moeilijk bemiddelbare bijstandsgerechtigden gaan, met behoud van uitkering, werken bij een maatschappelijke organisatie.

Omdat het niet voor iedereen mogelijk is om (voldoende) te werken, moeten een aantal mensen door de gemeente financieel ondersteund worden. Mensen die geen of onvoldoende inkomen hebben, kunnen een beroep doen op de algemene bijstand. De algemene bijstand is bedoeld om de kosten van levensonderhoud te dekken. Voor extra en hoge kosten, bijvoorbeeld medische kosten, aanschaf van duurzame goederen, kosten van schoolgaande kinderen, is dit niet genoeg. Dan kan de bijstandsgerechtigde, maar ook de burger met een laag inkomen, een beroep doen op de bijzondere bijstand.

De gemeente heeft nog een aantal mogelijkheden om haar burgers, met een laag inkomen financieel te ondersteunen. Het belangrijkste instrument hiervoor is het kwijtschelden van gemeentelijke heffingen en belastingen. Burgers met een laag inkomen konden al om (gedeeltelijke) kwijtschelding van de gemeentelijke heffingen en belastingen vragen, maar in 2008 zal de kwijtschelding eindelijk 100% zijn voor de minima.

Andere voorzieningen, waarvan mensen met een bijstandsinkomen gebruik kunnen maken, zijn: langdurigheidtoeslag en collectieve ziektekostenverzekering. De gemeente heeft de criteria voor de langdurigheidtoeslag verruimd en is dit ook van plan voor de ziektekostenverzekering.

Er is een formulierenbrigade opgericht om mensen met een laag inkomen actief te benaderen en te helpen bij het invullen van formulieren zodat zij aanspraak kunnen maken op voorzieningen waarop zij recht hebben. Veel ouderen met een onvolledige AOW-uitkering weten niet dat zij recht hebben op een aanvulling van hun uitkering. De Sociale Verzekeringsbank is ingeschakeld om deze ouderen op te sporen en automatisch een aanvulling uit te betalen. Met de woningcorporaties heeft de gemeente Enschede in 2000 een overeenkomst gesloten: het "Meldpunt Huurschulden". Zo kunnen huurschulden van bijstandsgerechtigden zo vroeg mogelijk gesignaleerd en aangepakt worden en huisuitzettingen vermeden worden.

Sinds 1 januari 2004 zijn de gemeentelijke taken op het gebied van schuldhulpverlening uitbesteed aan de Stadsbank Oost Nederland. De Stadsbank ondersteunt het sociale beleid van de gemeente. Burgers van Enschede (en andere aangesloten gemeenten), die een zeer laag inkomen hebben, kunnen gebruik maken van de financiële diensten van de Stadsbank. De verschillende diensten zijn naast het eerder genoemde schuldhulpverlening: sociale kredietverlening, budgetbeheer, bewindvoering, schuldpreventie en voorlichting.

Sluitstuk van het gemeentelijk armoedebeleid is de stichting Fonds Bijzondere Noden Enschede. Mensen die niet in aanmerking komen voor bijzondere bijstand worden door de gemeente doorverwezen naar deze stichting. Stichting Fonds Bijzondere Noden Enschede ontvangt een structurele gemeentelijke subsidie. Ze heeft als doelstelling te voorzien in materiële behoeften in alleen die situaties waarop geen wettelijke regeling van toepassing is.

5.2. Stadsbank Oost Nederland

Het sociale beleid van de gemeente wordt ondersteund door de Stadsbank Oost Nederland. De Stadsbank doet belangrijk werk, maar haar doelgroep en cliëntenbestand zijn zo kwetsbaar, dat de fouten die gemaakt worden een enorme impact kunnen hebben.

Leden van fractie en Zorg en Welzijn van GroenLinks hebben een bezoek gebracht aan de Enschedese vestiging van de Stadsbank Oost Nederland. Door gesprekken met hulpvragers van de Stadsbank hebben we vernomen dat de financiële hulpverlening op verschillende punten verbeterd kan worden. Vooral over de bereikbaarheid van de Stadsbank zijn veel klachten. Het telefoonnummer is vaak in de wacht, waardoor hulpvragers moeilijk een afspraak kunnen maken. Daarnaast is het voor veel mensen niet duidelijk waarom hun hulpvraag voor bijvoorbeeld bijzondere bijstand wel wordt afgewezen en van een ander niet. Het advies dat ze mee naar huis krijgen na een afwijzing is om een lening af te sluiten. Ook de criteria om in aanmerking te komen voor schuldhulpverlening zijn niet geheel duidelijk. Hulpvragers zouden een schuld boven een bepaald bedrag moeten hebben om mee te mogen doen aan een schuldhulpverleningstraject. Het beeld wat zich vormt na het volgen van deze mensen is dat armoede en het leven met schulden het vertrouwen in zowel jezelf als in de hulpverlener aantast. Aan de ene kant willen mensen met schulden op een gegeven moment niet meer om hulp vragen. Aan de andere kant is het moeilijk voor hulpverleners om de juiste hulp te bieden doordat instanties van elkaar niet weten wat ze met de cliënt hebben afgesproken en door Privacywetgeving beperkt worden in wat ze mogen weten.

Hoewel de Stadsbank het eerste aanspreekpunt voor mensen met een schuldhulpvraag is, zijn er steeds meer commerciële bureaus die zich bezighouden met schuldhulpverlening. Redenen van hulpvragers om gebruik te maken van de diensten van deze bureaus zijn de afwezigheid van wachtlijsten, snellere oplossing doordat de ambtelijke molen vermeden wordt, anonimiteit en het gevoel van teamwork.

5.3. Particuliere armoedebestrijding

Het mag duidelijk zijn dat de gemeente Enschede al veel dingen doet om haar burgers, die van een laag inkomen rond moeten komen, financieel te ondersteunen. Maar blijkbaar is dit niet genoeg! Niet voor niets leven 14% van de Enschedese huishoudens op of onder het bestaansminimum en hebben steeds meer mensen schulden. Niet voor niets zijn er particuliere initiatieven in Enschede om armoede te bestrijden.

Leden van de werkgroep Zorg en Welzijn hebben een tweetal van deze initiatieven bezocht: de stichtingen Voedselbank Enschede en Bundeling Enschedese Uitkeringsgerechtigden.

Voedselbank Enschede

Heel bekend en helaas bijna niet meer weg te denken is de voedselbank. Ook Enschede heeft sinds januari 2007 een voedselbank. De Voedselbank Enschede is opgericht om mensen die in armoede leven te helpen door middel van het verstrekken van voedselpakketten. De gemeente heeft een financiële startbijdrage gegeven. Wekelijks worden er ongeveer 140 pakketten verstrekt. Men komt alleen in aanmerking als hulpvragers aan bepaalde criteria voldoen. Deze hulp is ook niet structureel, na twee tot drie maanden moet de hulpvrager opnieuw aantonen dat hij of zij deze hulp nodig heeft. De wijken waar veel van de hulpvragers vandaan komen zijn Mekkelholt/Deppenbroek, Stadsveld, Wesselerbrink en het Centrum (postcodes 7511, 7523, 7544 en 7545). Er worden verschillende oorzaken genoemd waardoor mensen in armoede leven en afhankelijk zijn van de voedselbank. De oorzaken varieerden van het hebben van schulden, echtscheiding, ziekte, werkloosheid tot het asielzoeker zijn. Wat duidelijk naar voren kwam is, dat het erg belangrijk is dat mensen een goede hulpverlener krijgen aangewezen. Meer geld is vaak niet *alleen* de oplossing.

Bundeling Enschedese Uitkeringsgerechtigden

De stichting Bundeling Enschedese Uitkeringsgerechtigden (BEU) helpt en behartigt de belangen van uitkeringsgerechtigden in Enschede. In de praktijk komt het er op neer dat vrijwilligers van de BEU uitkeringsgerechtigden helpt met het invullen van verschillende formulieren, bijvoorbeeld voor de schuldhulpverlening, uitkering, bijzondere bijstand, huur- en zorgtoeslag, kwijtschelding van gemeentelijke heffingen en belastingen. Maar de BEU helpt ook met het opstellen van bezwaarschriften en het bemiddelen met schuldeisers. Daarnaast heeft de BEU een signalerende functie in situaties waarin de problemen van mensen zo ernstig zijn dat maatschappelijk werk en jeugdzorg moeten worden ingeschakeld. Volgens de voorzitter van BEU komt armoede veel voor in Enschede. Binnen het tijdsbestek van 2,5 jaar heeft de BEU al 300 mensen geholpen met het invullen van formulieren voor hulpaanvragen. Vaak zijn dit mensen met mindere intellectuele vermogens en/of mensen die naast hun schulden ook nog andere problemen hebben. De drie belangrijkste doelgroepen van BEU zijn: de alleenstaande moeders, de mensen van middelbare leeftijd en de ouderen. De eerste twee groepen betreffen mensen die vaak graag weer aan het werk willen, maar die het moeilijk vinden om werk en zorg voor de kinderen te combineren of die weinig mogelijkheden krijgen om aan de slag te gaan. Ook vanuit de BEU komen er signalen dat de regels van bijzondere bijstand niet duidelijk zijn. Mensen vinden het bijvoorbeeld raar dat bepaalde zaken van hun vakantiegeld betaald moeten worden. Verder zijn er veel klachten over de bejegening van hulpvragers door hulpverleners van verschillende instanties, over gebrekkige hulp bij het invullen van formulieren en gebrek aan uitleg van de regelgeving.

Platform Levensbeschouwelijke Organisaties en Uitkeringsgerechtigden Enschede

Uitkeringsgerechtigden kunnen hun weg naar de BEU meestal wel vinden, vooral ook omdat deze mensen door instanties worden doorverwezen naar de BEU. Helaas zijn er nog teveel mensen met een laag inkomen die niet weten dat er speciale voorzieningen zijn of dat ze er recht op hebben. Ze leven een geïsoleerd bestaan en zijn daardoor moeilijker te bereiken door maatschappelijke instanties. Daarom hebben verschillende maatschappelijke organisaties hun krachten gebundeld in het Platform Levensbeschouwelijke Organisaties en Uitkeringsgerechtigden Enschede (Plou-E). Leden van het Plou-E zijn de Gezamenlijke Ouderen Bonden Enschede, Raad van Kerken Enschede, Rooms Katholieke Kerk Enschede, Diaconie Protestantse Kerk in Nederland Enschede, Humanitas Enschede, huurders belangenverenigingen Losser en Enschede, F.N.V.-werkgroep Ouderen, BEU, Maatschappelijk Activeringswerk Humanitas Twente, Regionaal Diensten Centrum P.K.N. afdeling Overijssel. Het doel van dit platform is het vervullen van een brugfunctie tussen mensen die maatschappelijk geïsoleerd dreigen te raken en de verschillende instanties en overheden. In de praktijk wordt gerichte voorlichting gegeven op sociaal en fiscaal gebied door middel van begrijpelijke artikelen in onder andere wijk- en kerkblaadjes. Daarnaast kunnen hulpvragers een beroep doen op vrijwilligers die helpen met belastingaangifte, huurtoeslag, enzovoort. Vooral ouderen doen een beroep op deze hulpverlening.

Stichting Leergeld

De landelijke Stichting Leergeld richt zich op schoolgaande kinderen van mensen met een minimuminkomen. De stichting wil voorkomen dat deze kinderen door geldgebrek niet kunnen deelnemen aan de sociale activiteiten op en rond school. Stichting Leergeld heeft sinds kort ook een vestiging in Enschede.

6. Aanbevelingen

6.1. Werk is de beste manier om uit de armoede te komen

De gemeente Enschede moet samen met andere instellingen op het gebied van de arbeidsmarkt (instellingen die samenwerken via het Werkplein in het oude V&D-pand) nadrukkelijker de inwoners met een minimum inkomen als hoofddoelgroep zien. Tot nu toe worden hier vooral bijstandsgerechtigden en andere minima, die de meeste kansen hebben, aan een betaalde baan geholpen. Het accent moet verlegd worden naar mensen die een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben en dat zijn de armsten in onze plaatselijke samenleving. Dat betekent een intensievere begeleiding van deze mensen via reïntegratietrajecten. Wie de minste kansen heeft, en de grootste afstand tot de arbeidsmarkt, krijgt de meeste steun en aandacht.

Belangrijk voor deze doelgroep is de inzet en het gebruik van subsidiebanen, de terugkeer en participatiebanen. Deze banen worden gefinancierd uit het zogenoemde werk-deel van de Wet Werk en Bijstand. De participatiebanen zijn bedoeld voor mensen die niet of nauwelijks in aanmerking komen voor een reguliere betaalde baan. Deze mensen hebben vaak gezondheidsproblemen of een te laag opleidingsniveau en een langdurige periode van werkloosheid. Voor hen zijn wel allerlei maatschappelijk nuttige functies te vervullen. Je kunt zeggen: dat zijn "betaalde" vrijwilligers. Ze verdienen in elk geval het minimumloon en raken dus uit de bijstand en armoede.

Belangrijker is het om een ander type subsidiebaan optimaal in te zetten: de terugkeerbaan. Hierbij krijgen werkzoekende minima een stageplek bij een bedrijf of instelling waar ze een vak leren. Een stevige begeleiding, cursussen, enzovoort maken hen geschikt voor het vervullen van een reguliere betaalde baan bij dat bedrijf of die instelling. Ze vervullen vacatures en dat is in het belang van zowel de ondernemers als de werknemers. Op dit moment worden deze twee vormen van subsidiebanen nader vormgegeven door de regering, werkgevers en vakbonden. De gemeente Enschede moet **voorop lopen** en het maximaal aantal van deze banen binnenhalen en inzetten.

De hoofddoelgroep minima is te verfijnen tot de grootste groep: alleenstaande vrouwen met jonge kinderen. De focus moet op hen liggen. Er moeten voor hen goede faciliteiten zijn die het mogelijk maken om werk- en zorgtaken goed te combineren. Dat betekent bijvoorbeeld meer deeltijdbanen aanbieden, (waar zij meer aan overhouden dan het bijstandsniveau) met behulp van adequate scholing en kinderopvang.

Het starten van een eigen bedrijf vanuit een uitkering verdient flinke en actieve ondersteuning.⁸ Dit houdt in; praktische hulp en waar nodig financiële ondersteuning.

Belangrijk is ook, om naast het stimuleren van betaald werk (indien nodig) aan schuldsanering te doen. Dat is een onderdeel van een integraal pakket aan maatregelen en voorzieningen om een arme Enschedeër echt verder te helpen een eigen bestaan op te bouwen.

De gemeente moet in de komende vier jaren ongeveer 1200 mensen uit de bijstand en aan een (betaalde) baan helpen. GroenLinks wil binnen die concrete doelstelling formuleren dat minstens éénderde van hen tot de minima behoort. Dat houdt in: per jaar 100 huishoudens uit de armoede en aan het werk. Dat is eigenlijk nog een druppel op een gloeiende plaat, maar het is wel haalbaar. Krijgen we van het Rijk meer financiële ruimte voor die maatschappelijke participatiebanen, dan kan dat aantal en die doelstelling zelfs hoger uitkomen.

6.2. Gemeentelijke kwijschelding

De gemeentelijke kwijschelding komt in 2008 eindelijk op 100%. Dat moet zo blijven, ook na deze raadsperiode (na 2010). De gemeente moet ook blijven uitgaan van de maximale wettelijke hoogte van de kwijscheldingsgrens: 120 procent van het sociaal minimum (bijstand).

⁸ PvdA – CDA – GroenLinks (2006) Collegeakkoord 2006-2010 "Duurzaam versterken, krachtig verbinden". Gemeente Enschede.

6.3. Bijzondere bijstand

De bijzondere bijstand is een zeer belangrijk instrument in de armoedebestrijding. Uit het rapport van de Rekenkamer blijkt dat in Enschede nog te veel mensen te weinig gebruik maken van deze financiële ondersteuning. Dat zijn vooral mensen die geen bijstand ontvangen maar wel een laag inkomen hebben, zoals ouderen met uitsluitend AOW of mensen met een andere lage uitkering zoals WIA. Onder hen zijn ook veel migranten.

GroenLinks wil het niet-gebruik onder de aandacht brengen en stimuleren dat iedereen die ervoor in aanmerking komt ook daadwerkelijk een aanvraag voor bijzondere bijstand indient. Dan moet er wel veel meer aan voorlichting worden gedaan, ook heel gericht op mensen die hulp en/of zorg mijden. Hierbij is het van belang om ook instellingen zoals de Stichting Welzijn Ouderen, Voedselbank Enschede, migrantenorganisaties, vakbonden en BEU in te schakelen.

Vanaf 2008 kan de gemeente de bijzondere bijstand ook gebruiken voor gerichte materiële hulp aan arme huishoudens, zoals computers voor (jonge) kinderen, deelname aan sportverenigingen en cultuurinstellingen (zoals bibliotheek, Muziekkwartier, etc.). Er is ook een sterke behoefte aan ruimere mogelijkheden voor aanschaf van witgoed (koelkast en wasmachine). Die zitten niet in het huidige voorzieningenpakket van de bijzondere bijstand in Enschede. GroenLinks wil ook dat armen minstens 1 keer per 2 jaar een week met vakantie kunnen. Dat zijn sociale vakanties. Ook dit moet betaald worden vanuit de bijzondere bijstand.

Alle voorzieningen voor de minima die wettelijk mogelijk zijn, bijvoorbeeld de langdurigheidtoeslag, moeten we in Enschede ruimhartig toepassen. Dat dit een belangrijk punt is blijkt wel uit berekeningen van het Nibud dat een bijstandsuitkering of AOW-uitkering alleen niet voldoende is om rond te komen.

6.4. Informatie

Gemeentelijke diensten moeten goed bereikbaar zijn. De informatie over voorzieningen, rechten en plichten moeten beter beschikbaar zijn en duidelijk beschreven zijn. Aanvragen voor welke bijstandsvoorziening dan ook, moeten snel worden afgehandeld door de gemeente (i.c. DMO). De afhandeling moet op korte termijn mogelijk zijn en geen maanden duren. Een beslistermijn van uiterlijk 4 weken zou normaal moeten zijn. In spoedeisende gevallen zelfs binnen 1 of 2 dagen. Afwijzingen moeten helder gemotiveerd worden.

Medewerkers van de formulierenbrigade en de BEU helpen prima met het gereedmaken van de aanvragen. Het zou echter veel tijd, geld en ergernis besparen als formulieren simpeler worden en het aantal verminderd. Er is nog te veel bureaucratie. Dus waar mogelijk, formulieren afschaffen. Niet elke aanvraag hoeft een papierwinkel te veroorzaken.

Een goede afstemming tussen verschillende organisaties, zoals woningbouw, DMO, stadsbank en dergelijke, is belangrijk. Computersystemen moeten zoveel mogelijk op elkaar afgestemd zijn, zodat mensen niet steeds dezelfde informatie opnieuw hoeven te geven. Ambtenaren kunnen dan in één oogopslag zien hoe de situatie ervoor staat. De tijdwinst kan in de 'klant' gestoken worden. Hulpvragers die dat willen moeten de gelegenheid krijgen, hun eigen dossier in te zien.

6.5. Voedselbank Enschede

De Voedselbank Enschede is een belangrijke voorziening, waar mensen met het laagste inkomen een voedselpakket kunnen krijgen. Tijdens het uitdelen van het eten zou er iemand van de DMO aanwezig kunnen zijn. Deze persoon kan vragen beantwoorden en zo nodig meteen een afspraak kan maken bij instanties waar mensen naartoe kunnen voor hulp. Hij of zij kan misschien ook informatie verkrijgen, die meer duidelijk maakt, waar de armoede uit voort komt.⁹

⁹ PvdA – CDA – GroenLinks (2006) Collegeakkoord 2006-2010 "Duurzaam versterken, krachtig verbinden". Gemeente Enschede.

6.6. Jongeren

Armoede heeft voor kinderen grote gevolgen. Er zijn voor hen minder ontwikkelingsmogelijkheden en als zij geen goed voorbeeld krijgen, (mijn moeder is 'passief', zit op de bank en het eten komt van de voedselbank) is het erg moeilijk, het zelf anders te doen.

Voor ouders van jongeren moet er voorlichting zijn hoe de financiële opvoeding kan plaatsvinden. Onderdeel daarvan is weten dat het goed is, jongeren vroegtijdig zakgeld (en later kleedgeld) te geven en hen daar verantwoordelijkheid voor te laten dragen. Zo leren jongeren met geld om te gaan. Ouders die zelf moeite hebben om goed met geld om te gaan, hebben allicht ook moeite om dat hun kinderen te leren. Het Nibud geeft hiervoor goede informatie.

Een laagdrempelig spreekuur kan helpen om op tijd hulp te vragen. Daarbij kan vroegtijdig naar de jeugd-schuldhelpverlening verwezen worden. Zij hebben goede en nuttige aanwijzingen en tips.

Ook de school kan hierin bijdragen, bijvoorbeeld door interessante budgetteringslessen te laten geven door een deskundige. Niet alleen de kinderen van minima, maar alle kinderen kunnen hier veel baat bij hebben.

Iedere jongere met problemen zou een 'Buddy' toegewezen kunnen krijgen. Deze Buddy is een vrijwilliger die de jongere begeleidt. Hierbij is het van belang dat het klikt tussen de jongere en de vrijwilliger. Hij of zij kan dan een voorbeeld zijn voor de jongere. De Buddy bespreekt de 'moeilijke' momenten met de jongere. Zo nodig gaat hij of zij mee naar een sollicitatie of instantie of helpt bij het vinden van een stageplek. De Buddy leert de jongere hoe deze zaken in zijn werk gaan. Het eigen netwerk van de Buddy kan ingezet worden als dat nodig is. Door het persoonlijke contact zijn meer dingen mogelijk en kan de 'armoedespiraal' doorbroken worden.

6.7. Algemeen

De gemeente heeft een zorgplicht. Hulpverleners zouden (meer) oog moeten hebben voor de situatie van hun cliënten (katten de deur uit scheelt misschien wel in de portemonnee, maar niet in levensvreugd). Er zijn mensen die recht hebben op hulp maar zich schamen om hierom te vragen. Een handreiking is dan op zijn plaats. In sommige gevallen zal de hulpverlening praktischer moeten, omdat het, zeker als men geldzorgen heeft, niet iedereen lukt om de juiste wegen te vinden en onder alle omstandigheden zelfredzaam te zijn.

Tot slot: Zorg dragen dat het inkomen van alle inwoners van de gemeente Enschede op een niveau ligt, dat een voedselbank niet meer nodig is!

Literatuurlijst

BEU, de Belangenvereniging van Enschedese uitkeringsgerechtigden
Interview met: Elke Bult, voorzitter
<http://www.stichtingbeu.nl/>

Diaconie
Interview met: Protestants Landelijk Dienstencentrum
<http://home.hetnet.nl/~diaconie.enschede/>

DMO, gemeente Enschede, (2006). *Nota aan B&W Armoedenota 2007*. nr. 06E0005671, Gemeente Enschede

DMO, gemeente Enschede, (2005). *Nota aan B&W. Herijking van het armoedebeleid*. Nr. 05E0007370, Gemeente Enschede

Graaf, Karlijn van der, (2006). *Armoede heeft een gezicht*. Provincie Limburg, Maastricht.

I&O research. "Inkomens in Enschede 2004. Enschede in de achterhoede". I&O research.
http://cms3.enschede.nl/webs/enschedeincijfers/archief_documenten/00002/Factsheet_inkomens_2004.pdf/

Lutjann MRM, (2007). *Non-take-up. Een evaluatiestudie naar het terugdringen van het niet-gebruik van bijzondere bijstand in de gemeente Enschede*. Gemeente Enschede

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting
<http://www.nibud.nl/>

Otten, F (red.) e.a. (2006). *Armoedeberichten 2006*. CBS en SCP, OTB bv. Den Haag

Platform Levensbeschouwelijke Organisaties Uitkeringsgerechtigden Enschede
<http://www.plou-e.nl/index.html>

PvdA – CDA – GroenLinks (2006) *Collegeakkoord 2006-2010 "Duurzaam versterken, krachtig verbinden"*. Gemeente Enschede.
http://cms3.enschede.nl/gemeente/politiekbestuur/documenten/nota/collegeakkoord_2006.doc/

Rekenkamercommissie gemeente Enschede, (2007). *"Bijzondere bijstand; wel beschikbaar, maar te weinig gebruikt"*. Gemeente Enschede.

Rots-de Vries, MC & HT Kroesbergen, (2002). *Bedreiging van de gezondheid van kinderen door armoede: beleid en interventie*. TSG,

Stadsbank Oost Nederland k
<http://www.stadsbankoostnederland.nl/>

Stichting Leergeld Nederland
<http://www.leergeld.nl/>

Stichting Voedselbank Enschede.
Interview met: Henk Hardiek en 3 cliënten
<http://www.voedselbankenschede.nl/site/>

TC. Tubantia, www.tctubantia.nl
<http://www.tctubantia.nl/archive/?service=archive&articleID=1958732>
<http://www.tctubantia.nl/archive/?service=archive&articleID=2116625>

Bijlagen

Bijlage I Belangen Enschedese Uitkeringsgerechtigden.

Doelstelling:

- a. *Inzicht krijgen of en waar in Enschede armoede voorkomt.*
- b. *In beeld proberen te krijgen wat er wordt gedaan om armoede te voorkomen*
- c. *Visie geven welke maatregelen nodig zijn om armoedeprobleem op te lossen.*

Op bezoek bij de voorzitter van BEU, de Belangenvereniging van Enschedese uitkeringsgerechtigden.

De Beu behartigt de belangen van uitkeringsgerechtigden. Mensen zonder uitkering kunnen nu (nog) niet bij de vereniging terecht. Maar men is van plan om de statuten te wijzigen zodat zij ook mensen zonder uitkering kunnen helpen. Want ook bij mensen met werk en een salaris is de nood vaak hoog. De vragen van onze doelstelling komen op tafel.

- a. *Inzicht krijgen of en waar in Enschede armoede voorkomt.*

Armoede komt veel voor in Enschede. Binnen 2,5 jaar heeft de Beu al 300 mensen geholpen. Dit is alleen de groep, bij wie het zelf niet lukt om uit de problemen (van formulieren) van hulpaanvraag te komen. Vaak zijn dit mensen met wat minder intellectuele mogelijkheden en/of mensen die naast geld- ook andere problemen hebben. Ook lopen de spanningen door het geld tekort soms zo hoog op, dat mensen in psychische nood terechtkomen. Het komt dan ook veelvuldig voor, dat de Beu mensen moet doorverwijzen naar maatschappelijk werk. Voor kinderen moet nogal eens jeugdzorg ingeschakeld worden.

- b. *In beeld proberen te krijgen wat er wordt gedaan om armoede te voorkomen.*

Aan voorkomen komt de Beu in eerste instantie niet aan toe.

Als mensen bij hen komen, zijn de problemen vaak groot. Er zijn schulden en de cliënten zien geen mogelijkheden deze af te lossen. De Beu helpt mensen formulieren invullen. Ook kan ze zorgen dat de komst van de deurwaarder en huisuitzetting even wordt uitgesteld.

Met instanties hebben deze mensen (maar ook de Beu) vaak slechte ervaring. Er wordt weinig hulp geboden en de formulieren worden vaak terug gestuurd omdat ze niet goed zijn ingevuld, zonder dat de aanvrager hulp krijgt bij het invullen. Hierbij moet worden opgemerkt, dat wanneer het wel goed gaat, mensen meestal niet bij de Beu terechtkomen. Ook als mensen eenmaal met hulp van Beu op het juiste spoor zitten, redden zij zich en ziet de Beu hen zelden terug.

- c. *Visie geven welke maatregelen nodig zijn om armoedeprobleem op te lossen.*

De Beu komt op voor 3 groepen;

- Alleenstaande moeders met kinderen, vaak gescheiden. Willen graag aan het werk, maar zien geen kans werk en zorg voor kinderen te combineren. Goede betaalbare kinderopvang zou hier veel uitkomst kunnen bieden.
- Mensen van middelbare leeftijd, zij willen wel aan de slag maar krijgen weinig mogelijkheden. Als zij ingezet zouden kunnen worden bij de kinderopvang zou het mes aan 2 kanten snijden. (Hierbij zijn nog niet alle voorkomende problemen doorzichtig, misschien is het niet zo simpel als het lijkt)
- Ouderen, weinig kans om uit hun situatie te komen. Iets gemakkelijker beschikbaarheid van de bijzondere bijstand zou voor hen een hele verlichting zijn.

Nog wat opmerkelijke feiten:

- Wat zijn de regelingen voor de bijzondere bijstand, wanneer kan men wel, wanneer kan men hier geen beroep op doen?

Het lijkt of hier geen duidelijk protocol voor is, of de ambtenaar zelf kan beslissen of men wel of geen bijstand krijgt. Veel aanvragen worden afgewezen, soms al voordat men een formulier heeft ingevuld. B.v. een kapot brillenglas, dat niet door het ziekteverzekeraar vergoed wordt, komt ook niet in aanmerking voor bijzondere bijstand. Het vakantiegeld moet hiervoor worden aangesproken.

- Veel klachten over benadering van verschillende instanties; hulpvragers ervaren de bejegening als zeer vernederend. (Ook iemand die bijstand vraagt wil graag beleefd tegemoet getreden worden) Men ontvangt geen hulp bij invullen van formulieren en met het wegwijs worden in de regelgeving.
- Als de Beu dreigt met behandeling bekend maken bij de pers, kan er opeens veel.
- De Beu is al twee maal voorgedragen voor een aanmoedigingsprijs, o.a. de Ab Harrewijnprijs. Dit is motiverend en geeft aan dat velen hun werk erg waarderen.

Bijlage II Diaconie.

Onderzoek naar financiële hulpverlening door diaconieën

Het aantal mensen dat financieel een beroep doet op de kerken is met eenderde toegenomen. Gezamenlijk kregen de diaconieën in 2005 meer dan 11.000 aanvragen voor hulp. Per hulpvraag steeg het bedrag van € 589 naar € 719. Op jaarbasis nam het bedrag dat een diaconie gemiddeld besteedt aan de individuele financiële hulpverlening toe met 60% van € 3174 in 2004 naar € 5175 in 2005. Het totale bedrag aan financiële hulp steeg van € 4,5 miljoen naar € 7,2 miljoen in 2005. Dat blijkt uit het tweede onderzoek van Kerkinactie naar de financiële hulpverlening door de diaconieën. De toegenomen financiële hulp wijst erop dat het armoedebeleid van de overheid niet afdoende is. Namens de diaconieën van de Protestantse Kerken in Nederland vraagt Kerkinactie het armoedebeleid sterk te verbeteren. In 2005 ontving een diaconie gemiddeld 8 aanvragen voor financiële hulp. Dat was in 2004 nog 6 aanvragen. Het aantal gehonoreerde aanvragen steeg van 8047 in 2004 naar bijna 10 duizend in 2005. De helft van de diaconieën geeft meer geld uit aan financiële hulpverlening in vergelijking met het voorgaande jaar. Het zijn vooral alleenstaande ouders met kinderen, werklozen, asielzoekers, ouderen, mensen met psychische problemen, mensen met een chronische ziekte of handicap waar zich de meeste financiële problemen voordoen en die aankloppen bij de diaconie. Opvallend is dat de groep 'mensen met psychische problemen' hoog scoort.

Sociale kredietverlening.

938 aanvragen, 397 fiatteringen
± 80 ter delging van uitsluitend schulden
gemiddeld kredietbedrag: € 1.710,-

Budgetbeheer.

1055 aanvragen, 797 fiatteringen
1869 actieve BBR
1574 voor rekening gemeente, 295 zelfbetalers.

Schuldhelpverlening

1485 aanmeldingen
1090 aanvragen in behandeling genomen.
260 aanvragen jongeren en schulden.

Resultaten (reguliere aanvragen)

720 Budgetbeheerrekeningen (180 á 200 met betalingsregelingen)
± 20 opgelost via sociale lening
42 geslaagde minnelijke schuldregelingen
70 actieve schuldbemiddelingen.
306 begeleid verwezen naar WSNP

WSNP

170 nieuwe bewindvoeringen
417 actieve bewindvoeringen

Bijlage IV Verslag bezoek Voedselbank dd 23 maart 2007

Door: I. te Winkel

Gesprek met Henk Hardiek, medewerker bij de voedselbank en 3 cliënten

Vrijdagmiddag tussen 17.00 en 19.00 kunnen mensen die daarvoor in aanmerking komen een voedselpakket ophalen bij de voedselbank die nu nog in Het Kompas aan de Deurningerstraat plaatsvindt in Enschede. De Stichting Voedselbank Enschede is opgericht om ervoor te zorgen, dat de mensen met erg lage inkomsten geholpen kunnen worden door het verstrekken van voedsel. Om dit te kunnen realiseren, zamelt de voedselbank voedsel in en stelt pakketten samen om die af te geven aan de mensen die dit hard nodig hebben. De voedselbank zorgt voor het werven van voedsel bij het regionale ondersteuningspunt in Arnhem en bij bedrijven, alsmede bij andere plaatselijke voedselbanken (al dan niet via ruiling). Dit voedsel mag niets kosten. Het verworven voedsel wordt tijdelijk opgeslagen en/of direct verwerkt in pakketten die uitgegeven worden aan de mensen die deze pakketten nodig hebben. De mensen die aan de gestelde criteria voldoen, komen in aanmerking voor een voedselpakket. Een pakket kan aangevraagd worden bij een hulpverleningsorganisatie. Het ligt in de bedoeling de voedselpakketten op de nog nader aan te wijzen locaties van Alifa, uit te reiken aan de daarvoor in aanmerking komende gegadigden. Voedselhulp wordt verstrekt aan een huishouden van een persoon, wanneer minder dan € 150,00 per maand beschikbaar is voor kleding, voedsel e.d. Bij elke volgende volwassene kan dit bedrag vermeerderd worden met € 50,00 en voor elk kind € 25,00. Om dit te kunnen vaststellen, moeten de inkomsten bij elkaar opgeteld worden en de uitgaven daarvan afgetrokken worden. Dus: a. bij elkaar optellen: alle inkomsten, zoals loon of een overheidsuitkering zoals AOW, WAO, WW en bijstand, huursubsidie, kinderbijslag, teruggave belastinggeld enz, b. daarvan aftrekken: alle vaste uitgaven, zoals huursom, gas, water en licht, verzekeringen, schulden enz. Eindresultaat: minder dan € 150,00 per maand + € 50,00 + € 25,00 afhankelijk van het aantal personen in elk huishouden en hun leeftijd. Stichting Voedselbank Enschede kan in voorkomende gevallen hiervan afwijken.

Doelstelling werkgroep:

a. Inzicht krijgen of en waar in Enschede armoede voorkomt

In Enschede maken ongeveer 100 mensen gebruik van een voedselpakket. De wijken waar de meesten vandaan komen zijn Mekkelholt/Deppenbroek, Stadsveld, Wesselerbrink en het Centrum (postcodes 7511, 7523, 7544 en 7545). Redenen dat mensen in armoede raken en daarom gebruik maken van de voedselbank zijn onder andere schulden, scheiding, ziekte, werkloosheid en asielzoeker zijn. Deurwaarders laten mensen soms meer dan 10% van hun bijstandsuitkering betalen.

b. In beeld proberen te krijgen wat er wordt gedaan om armoede te voorkomen.

De voedselbank richt zich puur op het verstrekken van voedselpakketten, 1x per week om armoede te voorkomen/bestrijden. Het is nadrukkelijk iets extra's, mensen kunnen er niet van leven. De duur van het contract is beperkt: 2-3 maanden, daarna moet opnieuw bewezen worden dat het nodig is.

c. Visie geven welke maatregelen nodig zijn om armoedeprobleem op te lossen

Meningen van cliënten om het armoedeprobleem op te lossen zijn onder andere het op tijd regelen van goede hulpverlening. Zo vertelt een mevrouw dat het nu weer beter met haar en haar kinderen gaat, nadat ze een goede hulpverlener hebben gekregen van "team voor toekomst" die alles met haar regelt, van schoolbezoeken tot vakanties. Het zou fijn zijn als dat bijvoorbeeld via de stadsbank veel eerder geregeld was. Een ander man krijgt wegens schulden van zijn vriendin van de stadsbank elke week maar 30 euro. Hij vindt dat eerst in Nederland de armoede maar eens opgelost moet worden, voor er geld naar het buitenland gaat. De medewerker van de voedselbank is van mening dat geld niet helpt bij de oplossing van het probleem. Daarom zal de voedselbank niet overbodig worden. Er zullen altijd mensen zijn die in armoede leven.

